

رهبری کنسرت

معلم مدرسه در انگلستان

دکتر نیره شاه‌محمدی

هم‌گون و هماهنگ بنوازند که مخاطبان از شنیدن آن لذت ببرند (آموزش). نت‌های موسیقی (منابع) را در اختیار نوازندگان قرار می‌دهد و آن‌ها را برای شنوندگان به گونه‌ای می‌نویسد که با تمام وجود آن را حس کنند. بالاخره او به‌عنوان یک موسیقی‌دان با کمک گروه موسیقی خود، آهنگ را برای شنوندگان می‌نوازد (ارائه اطلاعات). در این فرایند تک‌تک اعضای گروه کنسرت اجرای فردی نیز دارند (مدل و الگو) و او، یعنی معلم، به‌عنوان هدایت‌کننده گروه، اجرای نوازندگان را به‌صورت فردی و گروهی ارزیابی می‌کند. مخاطبان نیز اجرای نوازندگان را در فضای عمومی مورد ارزیابی قرار می‌دهند. (ارزیابی)

با توجه به مثال بالا، در انگلستان گرچه مهم‌ترین وظیفه معلم درگیر کردن دانش‌آموزان در فرایند یادگیری است به گونه‌ای که بتوانند به اهداف از قبل تعیین‌شده دست یابند، اما او لازم است با شناخت ویژگی‌های شناختی و عاطفی خاص هر یک از دانش‌آموزان زمینه رشد همه‌جانبه آن‌ها را میسر سازد. به عبارت دیگر هنر معلم برقراری ارتباط و درک نیازهای دانش‌آموزان و برآوردن آن‌ها محسوب می‌شود، زیرا او می‌تواند با ایجاد جوی مناسب در کلاس به دانش‌آموزان آرامش ببخشد و اعتماد به نفس را در آن‌ها افزایش دهد، برای تحقق موارد ذکر شده در انگلستان شش نقش مهم و اصلی برای معلم، شامل: ۱. نقش برنامه‌ریزی ۲. نقش آموزش و اطلاع‌رسانی ۳. نقش الگویی ۴. نقش تسهیل‌گری ۵. نقش تولیدکننده منابع و ۶. نقش ارزیابی‌کننده در نظر گرفته شده که در نمودار مشخص شده است.

تعلیم و تربیت فنی بسیار ظریف و حساس است، به طوری که تنها معلمان کارآمد، حرفه‌ای و با اطلاع از مسائل و فرآیند آموزش و پرورش می‌توانند از عهده انجام آن برآیند. از این‌رو معلمان باید پیوسته در حال یادگیری باشند، تغییرات و تحولات مربوط به حرفه خود را پیگیری کنند و با توجه به پیشرفت‌های علوم و فنون در زمینه‌های مختلف، معلومات و مهارت‌ها و اطلاعات خویش را ارتقا بخشند. به‌علاوه باید برای تدریس مؤثر و هدایت دانش‌آموزان قادر به ایفای نقش‌های متعددی در کلاس درس باشند. اجرای این نقش‌ها به معلم کمک می‌کند تا شناخت کافی از شاگردان

خود پیدا کند و سپس با توجه به خصوصیات شخصیتی و رشد و تکامل آن‌ها آموزش‌های لازم را به ایشان ارائه دهد. می‌توان معلم را به رهبر یک گروه کنسرت تشبیه کرد. او آهنگ‌ساز و نویسنده موسیقی است (طرح درس)، برنامه‌ریزی است که الهام می‌گیرد و تعیین می‌کند چه نوع موسیقی باید نواخته شود (برنامه‌ریزی)، به‌عنوان رهبر گروه ضمن تسهیل‌گری، نوازندگان را راهنمایی می‌کند تا موسیقی را طوری هم‌نوا،

**مهم‌ترین
وظیفه معلم
در انگلستان،
درگیر کردن
دانش‌آموزان در
فرآیند یادگیری
است.**

محتوای آموزشی و موضوع درس مسلط است و تمامی تلاش خود را در فعال نگه‌داشتن دانش‌آموزان به کار می‌گیرد.

■ با سؤال کردن از دانش‌آموزان در هنگام تدریس، آن‌ها را به فکر کردن در مورد سؤال‌ها و ارائه پاسخ‌های مناسب ترغیب می‌کند.

■ به دانش‌آموزان در تنظیم برنامه روزانه، هفتگی و برنامه مطالعاتی کمک می‌کند.

■ در تفسیر و بحث و گفت‌وگو درباره اطلاعات و موضوعات درسی به دانش‌آموزان کمک می‌کند.

■ با کمک همکاران و کادر مدرسه علائق و نیازهای دانش‌آموزان را شناسایی می‌کند.

■ راهنمایی‌های درسی و تحصیلی لازم را به دانش‌آموزان ارائه می‌دهد، زیرا عنصر کلیدی در آموزش، سازماندهی و ارائه دانش است. با این روش یادگیرنده مطالب را می‌آموزد و می‌تواند اهداف یادگیری را برآورده سازد.

■ در رد و رنج دانش‌آموزان را بشناسد و در حفظ اسرار و جلب اعتماد و اطمینان آن‌ها بکوشد.

■ مسائل و مشکلات دانش‌آموزان را شناسایی کند، علل آن‌ها را بررسی و کشف نماید و به‌ویژه به دنبال عواملی باشد که شاگردان را از درون متحول کند و به فعالیت و کوشش مناسب وادارد.

■ الگو و نمونه درست رفتاری و اخلاقی برای دانش‌آموزان و همکاران باشد.

■ با نفوذ بر دانش‌آموزان تغییرات مورد نظر خود را در آن‌ها به وجود بیاورد.

■ فعالیت‌ها و آموزش مهارت‌های متعددی را در کلاس ترتیب می‌دهد تا از بی‌انضباطی و رفتارهای نامطلوب شاگردان جلوگیری کند.

■ با نشان دادن شوق و علاقه نسبت به موضوع درسی، تدریس و حرفه خود، این انگیزه و شوق را

۱. معلم در نقش برنامه‌ریز: در این نقش معلم لازم است:

■ قبل از شروع به تدریس، از خصوصیات جسمی و روانی دانش‌آموزان اطلاع یابد؛

■ با توجه به موضوع درس به برنامه‌ریزی درسی و تهیه طرح درس پرداخته و در برنامه‌های خود از فناوری اطلاعات بهره گیرد؛

■ با توجه به نیازهای دانش‌آموزان و امکانات بومی و محلی موجود در مدارس انعطاف و دگرگونی لازم و مناسب را در برنامه درسی ایجاد نماید؛

■ فرایند تدریس و آموزش را به‌طور خلاقانه و دقیق برنامه‌ریزی و طراحی و تحلیل نماید؛

■ با طراحی آموزشی و تهیه طرح درس مناسب، مفاهیم و موضوعات گوناگون و جدید را به شیوه‌ای به دانش‌آموزان آموزش دهد که میزان بدفهمی دانش‌آموزان و پیچیدگی برخی از موضوعات آموزشی کاهش یافته و میزان انطباق آن‌ها با شرایط و موقعیت‌های یادگیری دانش‌آموزان بیافزاید؛

■ ضمن زمینه‌سازی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در فرایند تدوین برنامه‌ریزی درسی و اجرای آن، انگیزه و علاقه دانش‌آموزان را در فرایند یاددهی - یادگیری افزایش دهد؛

■ برای کلاس قوانین و مقررات منعطف تدوین نماید.

■ برای کلاس قوانین و مقررات منعطف تدوین نماید.

۲- نقش آموزش و اطلاع‌رسانی: از گذشته مرسوم بوده که دانش‌آموزان فکر می‌کنند معلم تنها وظیفه دارد به آن‌ها در کسب اطلاعات، دانش و مهارت مربوط به موضوع درسی کمک کند. اما امروزه معلم فردی کارشناس، خبیره و آگاه فرض می‌شود که نه تنها اطلاعات را به دانش‌آموزان منتقل می‌کند بلکه هم چنین:

■ به دانش‌آموزان در فهم و کسب اطلاعات، دانش و مهارت مربوط به موضوع درسی کمک می‌کند.

■ به دانش‌آموزان در تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات کمک می‌کند.

■ توجه دانش‌آموزان را نسبت به موضوع تدریس جلب می‌نماید.

■ به جای انتقال صرف اطلاعات و تلف کردن وقت دانش‌آموزان، با درگیر کردن آن‌ها در فرایند یادگیری به تعمیق یادگیری آن‌ها کمک می‌کند.

■ برای جلوگیری از بی‌نظمی در کلاس، بر

دانش آموز به وجود آمده است معلم به عنوان تسهیل گر فرایند یاددهی - یادگیری لازم است: دانش آموزان را به یادگیری مستقل تشویق نماید.

■ ماهرانه جریان آموزش و یادگیری دانش آموز را هدایت نماید.

■ ضمن مشارکت دادن دانش آموزان در فرایند یادگیری، به آن‌ها در انتخاب موضوع درسی و مواد یادگیری حق انتخاب بدهد. (مشارکت دانش آموزان در فرایند تدریس جزء استانداردهای لازم الاجرا در کشور انگلستان است).

■ از رهنمودها و راهنمایی‌های دقیق و مشخص استفاده کند تا شاگردان بتوانند مهارت‌های زندگی را به خوبی فراگیرند، امکان بروز رفتارهای مخل در آن‌ها کاهش یافته و زمینه بی‌انضباطی در کلاس به حداقل برسد.

■ از طریق گفتمان آزاد یا بحث در گروه‌های کوچک یا بزرگ، دانش آموز را به یادگیری ترغیب نماید.

■ از فناوری‌های آموزشی در فرایند تدریس و یاددهی و یادگیری استفاده می‌کند تا دانش آموزان مستقلاً به یادگیری بپردازد.

■ به دانش آموز در شناخت توانایی‌ها و استعدادها و تسهیل رشد آن‌ها کمک کند.

■ از یادگیری مسئله‌محور دانش آموزان در گروه‌های کوچک و بزرگ حمایت کند.

۵. تولیدکننده منابع: کتاب درسی

در نظام آموزشی انگلستان وجود ندارد ولی سرفصل‌های درسی هر رشته معین شده است و کتاب‌های فراوانی توسط بخش خصوصی و مؤسسات برگزارکننده آزمون‌های استاندارد نوشته شده است. این کتاب‌ها در سطوح مختلف توانایی دانش آموزان، برای دانش آموزان، معلمان، مدیران و اولیا نوشته شده‌اند و دارای انواع متفاوتی مانند کتاب کار، کتاب مطالعه (با جواب و بدون جواب) یا دوره کردن مطالب می‌باشند. این در دسترس بودن منابع اطلاعاتی، هم به صورت نوشتاری و هم الکترونیکی (چند رسانه‌ای‌های تعاملی) کمک می‌کند تا معلم بتواند:

■ به تعمیق یادگیری دانش آموزان کمک کند؛

در دانش آموزان نیز ایجاد نماید.

■ فضایی از احترام متقابل در روابط خود با دانش آموزان ایجاد نماید.

■ شیوه‌های ارتباط صحیح با دیگران و ایجاد روابط صمیمانه را بداند، سریع و آسان با دانش آموزان ارتباط برقرار نماید و جو کلاس خود را مطلوب، پرمحتوا و آماده یادگیری نگه دارد.

■ ویژگی‌های فردی و خصیصه‌های رفتاری دانش آموزان را بشناسد تا بتواند برخورد درست و مناسب با آن‌ها داشته باشد.

■ روش تدریس معلم باید با اصول و اهداف آموزش و پرورش و ویژگی‌های دانش آموزان هماهنگ باشد تا بتواند ضمن جهت دادن به فعالیت‌های آموزشی خود، شاگردان را به سوی اهداف تعلیم و تربیت هدایت نماید.

■ معلم باید در کار خود انگیزه و اعتماد به نفس داشته باشد و با دانش آموزان دلسوز و صمیمی بوده و خلاقیت آنان را افزایش دهد.

■ بر محتوای آموزشی و موضوع درسی که می‌خواهد برای دانش آموزان ارائه دهد، تسلط داشته باشد. توانایی و احاطه معلم بر محتوای درسی باعث می‌شود که دانش آموزان در فراگیری و آموزش با مشکلات کمتری مواجه شوند.

■ دانش آموزان را به مسئولیت‌پذیری و پذیرش تبعات رفتار خود تشویق کند.

■ به دانش آموزان جهت ارتقاء درک و فهم، دانش، خودآگاهی، رشد اخلاقی و توانایی ارتباط با دیگران کمک کند.

■ به دانش آموزان در درک عمیق‌تر و گسترده‌تر وقایع کمک کند.

۴. نقش تسهیل‌گر: از آنجا که بر

برنامه درسی انگلستان رویکرد دانش آموز محور حاکم است لذا به نقش معلم با دید دیگری توجه می‌شود. معلم انتقال‌دهنده صرف اطلاعات نیست. به هر میزان که وظایف، مسئولیت و آزادی بیشتری به دانش آموزان داده شود، به همان اندازه نیز لازم است نقش معلم تغییر یابد. همچنین با توجه ارزش و اهمیت بالایی که به یادگیری مسئله‌محور در این کشور داده و تغییرات ساختاری که به دنبال آن در روابط بین معلم و

معلم باید دانش آموزان را به یادگیری مستقل تشویق نماید

■ در یادگیری مسئله‌محور و دیگر رویکردهای دانش‌آموز‌محور، دانش‌آموز به یادگیری مستقل بپردازد.

■ مواد آموزشی را برای استفاده تک‌تک دانش‌آموزان در دسترس آنان قرار دهد.

■ مواد یادگیری را در قالب برنامه‌های کامپیوتری، فیلم آموزشی و غیره که می‌تواند در فرایند تدریس مورد استفاده قرار گیرد، تولید کند.

■ راهنمای شیوه‌ها و فنون مطالعه برای کمک به یادگیری دانش‌آموزان تهیه کند. این راهنما به دانش‌آموزان می‌گوید چه چیزی را باید یاد بگیرند، نتایج و اهداف یادگیری درس کدام‌ها هستند، چگونه آن‌ها شایستگی‌های لازم را کسب کنند، آیا موضوع درسی را یاد گرفته‌اند.

■ زمینه ساخت برخی از وسایل آموزشی را توسط دانش‌آموزان فراهم آورد.

■ از فناوری، اینترنت و کامپیوتر در فرایند آموزش استفاده کند.

■ از کامپیوتر برای تکمیل شیوه‌های آموزش سنتی استفاده کند

۶. نقش ارزیابی‌کننده: از آنجا که ارزیابی از یادگیری دانش‌آموز، فرایند تدریس و آموزش کلاسی نوعی تعیین میزان پاسخگو بودن برنامه درسی به نیازهای دانش‌آموز، مدرسه و جامعه محسوب می‌شود لذا معلم لازم است:

■ شیوه‌های ارزیابی توانایی‌ها و میزان یادگیری دانش‌آموزان را بشناسد.

■ از ابزارهای مناسب برای ارزشیابی آموخته‌های دانش‌آموزان استفاده کند. به سخن دیگر از آزمون‌هایی استفاده کند که ضمن تشخیص ضعف‌های درسی دانش‌آموزان، آن‌ها را با هم مقایسه نکند.

■ روند آموزشی و پیشرفت تحصیلی فراگیرندگان را با ارزشیابی‌های مستمر آشکار سازد.

■ از طریق اجرای خود ارزیابی توسط دانش‌آموز به او در تعیین میزان موفقیت در درس و دستیابی به اهداف درس کمک کند.

■ در برنامه‌ریزی و اجرای امتحانات رسمی از دانش‌آموزان با مدرسه و شورای محلی

آموزش و پرورش همکاری نماید.

■ عملکرد دانش‌آموزان را در یک درس یا یک امتحان با یک دیدگاه همه‌جانبه بررسی کند.

■ میزان توانایی و مهارت خود در تدریس و کار با دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار دهد تا از نتایج آن در تصمیم‌گیری و قضاوت آگاهانه درباره پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز استفاده نماید.

■ از دانش‌آموزان نسبت به درس و تدریس خود بازخورد بگیرد.

■ نتایج یادگیری مورد انتظار را از قبل تعیین نماید. نظام آموزش و پرورش انگلیس پیوند عمیقی بین درس و زندگی روزمره دانش‌آموزان برقرار کرده به طوری که موضوعاتی که دانش‌آموزان می‌آموزند به نوعی با زمان حال آن‌ها پیوند خورده است. آن‌ها اثر یادگیری را در زندگی روزمره خود کاملاً مشاهده و ملاحظه می‌کنند. در مدارس با پروژه‌هایی که به دانش‌آموزان داده می‌شود ارتباط ویژه‌ای بین پروژه‌های انجام شده و جامعه برقرار می‌کنند. تمامی این تحولات از طریق معلم کارآمد و حرفه‌ای امکان‌پذیر است. معلمی که نقش‌های در نظر گرفته شده برای او را به درستی اجرا نماید.

تمامی نقش‌های ذکر شده برای معلم با هم در ارتباطند هر کدام از این نقش‌ها نیازمند مهارت‌ها و توانایی‌های متفاوت در معلمان است.

هدف یک درس: آیا هدف برای رشد مهارت‌های یادگیری مستقل است یا توانایی‌های خاص را در او پرورش می‌دهد؟

سطح دانش‌آموز: دانش‌آموز در چه پایه تحصیلی است؟

۷. برنامه درسی و فرهنگ: فعالیت‌های تدریس نیازمند زمان و تجربه است.

بحث درباره ارزش نقش‌های مختلف که از یک معلم انتظار می‌رود، می‌تواند از این که معلم تنها ارائه‌دهنده اطلاعات باشد، پیش‌گیری کند. معلم می‌تواند با برخورداری از نقش‌های فوق نسبت به تربیت نیروی انسانی در سطح جامعه همت‌گمارد و بدون شک سعادت هر جامعه بستگی مستقیم به تلاش و همت معلمان آن جامعه دارد.

* منابع

1. Norcini, John & Burch, Vanessa. (2008) The Good Teacher is More than a Lecturer, roles of the teacher, <http://www.educationinnovations.org>
2. Atherton, J.S. (2006), Decio, competence, proficiency, and beyond, Retrieved June 21, from <http://www.decco.co.uk/background.expertise.htm>
3. Bain, K. (2007) what makes great teachers great? The Chronicle of Higher Education, 50(31), B7, Retrieved January 13, 2007, from <http://chronicle.com>